

SAVVAĻAS DZĪVNIEKU PASAULE

Alnis

Staltbriedis

Stirna

Brūnais lācis

Rudā lapsa

Pelēkais vilks

Jenotsuns

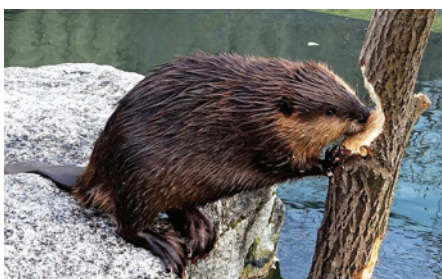
Lūsis

Pelēkais zaķis

Āpsis

Bebrs

Ūdrs

SAVVAĻAS DZĪVNIEKU PASAULE

SVARĪGI

- Pasaulē zināmas apmēram 4000 zīdītāju sugas. Latvijā sastopamas apmēram 63 sugas. Viena no sugām ir pārnadžis. Latvijā sastopamas 4 pārnadžu sugas – meža cūkas, alnis, staltbriedis un stirna. Lielākais grauzējs Latvijā ir Eirāzijas bebrs. Citi bieži sastopami grauzēji ir vāveres un peles. No zaķveidīgajiem Latvijā sastopamas divas sugas – pelēkais un baltais zaķis. No abām zaķu sugām senākā Latvijā ir baltais zaķis. Pelēkais zaķis Latvijā ir ienācējs (aptuveni kopš 17. gadsimta). Patlaban Latvijā balto zaķu kļūst aizvien mazāk. Latvijā ir sastopamas 14 plēsēju sugas. Zināmākie plēsēji ir jenotsuns, vilks, rudā lapsa, brūnais lācis, Eirāzijas lūsis, āpsis, Eiropas ūdrs. Lūsis ir vienīgā kaķu dzimtas suga Latvijā.
- Pēc 2019. gada datiem, visvairāk Latvijā ir stirnu (ap 184 000), daudz ir arī staltbriežu (ap 62 000) un bebru (60 000).
- Brūnais lācis ir īpaši aizsargājams dzīvnieks gan Latvijā, gan Eiropā, viņš arī kā aizsargājama dzīvnieka ierakstīts Latvijas Sarkanajā grāmatā.
- Alnis ir augumā vislielākais no pārnadžiem Latvijā. Aļņu mātītēm nav ragu, savukārt tēviņi dižojas ar ragiem, kas var svērt pat 20 kg. Pieaugušiem aļņu buļļiem ragi aug katru gadu no aprīļa līdz augustam, savukārt novembra beigās alnis ragus nomet. Aļņa vecumu nosaka pēc ragiem. Vislielākie ragi ir 12–13 gadu vecumā.
- Bebrs ir viens no senākajiem Latvijas teritorijā savulaik ieceļojušajiem (kopš 7. gadu tūkstoša p. m. ē. mītošajiem) zīdītājiem. 19. gadsimta otrajā pusē tas tika pilnīgi izmedīts vērtīgās kažokādas, kā arī tauku un smaržas dziedzeru sekrēta dēļ. Taču 20. gadsimta 20. gadu beigās bebrus atkal ievada Latvijā, un tagad to skaits jau pārsniedz 80 000.
- Latvijā īpaši aizsargājamo sugu sarakstā ir arī Eiropas ūdrs. Taču salīdzinājumā ar citām vietām pasaulē pie mums ūdru ir daudz. Ūdrs ir rotaļīgs, sabiedrīks, trokšņains dzīvnieks, ārkārtīgi veikls un ar skaistu kažoku. Ūdrs vienlīdz labi jūtas gan sausumā, gan ūdenī. Eiropas ūdrim ir nepieciešama regulāra piekļuve saldūdenim (arī ziemā), lai uzturētu tīru kažoku.
- Dabā atrastu dzīvnieka mazuli nedrīkst ņemt rokās. Ja dzīvnieks savainojies, ir jāmeklē speciālista palīdzība. Dzīvnieku nest mājās drīkst tikai tad, ja nav nekādas citas alternatīvas.

INTERESANTI

- *Gada dzīvnieks* ir Dabas muzeja akcija kopš 2000. gada. Gada dzīvnieki bijuši cūkdelfīns, lidvāvere, brūnais lācis, ūdrs, pelēkais vilks, meža cūka, āpsis, bebrs, vāvere u. c. *Gada dzīvnieka* akcijas mērķis ir pievērst uzmanību Latvijā sastopamajiem dzīvniekiem un piedāvāt sabiedrībai iespēju uzzināt vairāk par kādu konkrētu sugu.
- Ogres pilsētā ir uzstādīta skulptūra bebru ģimenei. Jelgavas ģerbonī ir alnis, un tās parkā ir šī dzīvnieka skulptūra.
- Lāčiem ir savi zvaigznāji debesīs – Lielais Lācis un Mazais Lācis. Arī lūsim ir savs zvaigznājs.
- Latvijā ik gadu (kopš 2014.) notiek skrējienu seriāls *Stirnu buks*, kurā var piedalīties ikviens. Taku skrējienā ir dažādas distances, kas nosauktas dzīvnieku vārdos: *Susurs* (1 km skrējienš, bērniem līdz 10 gadu vecumam), *Vāvere* (4–6 km), *Zaķis* (10–13 km), *Stirnu buks* (18–23 km), *Lūsis* (27–35 km), *Vilks* (65–70 km).
- Populārā dejas folkstrots jeb lapsas solis radies no raksturīgās lapsu pāra rieta dejas (lapsām stāvēt uz pakaļkājām).
- Viena no mīļākajām un populārākajām šūpuļdziesmām joprojām ir “Aijā žūžū, lāča bērni”. Patiesībā tajā dzied ne par lāčiem, bet cilvēkiem. Vēl kāda populāra dziesma par savvaļas dzīvniekiem ir “Ziemas miegs” (Zaķēns mežā ezi sauc...) ar Dzirras Rinkules-Zemzares vārdiem un Gunāra Freidenfelda mūziku, kas raksturo ezi kā ziemas miega gulētāju.
- Par Latvijas savvaļas dzīvniekiem var noskatīties īsas videofilmas (<http://www.ligatnesdabastaka.lv/musu-dzivnieki/>).

VĀRDI, KAS JĀZINA

- Savvaļa, suga, dzimta, grauzējs, plēsējs, pārnadžis, vecums, ragi, nagi, dzirde, redze, aste, kažoks, apmesties, dzīvot, sastapt.

WORLD OF WILD ANIMALS

IMPORTANT

There are about 4000 species of mammals known worldwide. 63 of these species can be found in Latvia. One of the species is the artiodactyl. There are 4 species of ungulates in Latvia – wild boar, elk, red deer and roe deer. The largest rodent in Latvia is the Eurasian beaver. Other common rodents are squirrels and mice. Two species of lagomorphs are found in Latvia – the grey hare and the white hare. Of the two hare species, the white hare is the oldest in Latvia. The grey hare is non-native to Latvia (since about the 17th century). Nowadays, there are fewer and fewer white hares in Latvia. There are 14 species of predators in Latvia. The best-known predators are the raccoon, wolf, red fox, brown bear, Eurasian lynx, badger, European otter. The lynx is the only felid species in Latvia.

According to 2019 data, roe deer are the most numerous in Latvia (around 184 000), while red deer (around 62 000) and beavers (60 000) are also abundant.

The brown bear is a specially protected animal in Latvia and Europe and is also listed as a protected animal in the Latvian Red Data Book.

The elk is the largest marsupial in Latvia. Female moose have no antlers, while males parade their horns that can weigh up to 20 kg. Adult bull elk grow antlers from April to August every year, but shed their antlers at the end of November. The age of a moose is determined by its antlers. The size of a moose's antlers will peak when the animal is 12–13 years of age.

The beaver is one of the oldest non-native mammals to settle in Latvia (since the 7th millennium BC). In the second half of the 19th century, it was hunted to extinction for its valuable fur, as well as for its secretions of sebaceous and scent glands. However, in the late 1920s, beavers were reintroduced to Latvia and now number more than 80 000.

The European otter is also on Latvia's list of specially protected species, but compared to other places in the world, otters are abundant here. The otter is a playful, sociable, noisy animal, extremely agile and with a beautiful coat. The otter is equally at home on land or in water. The European otter needs regular access to fresh water (also in winter) to keep its coat clean.

A young otter found in the wild should not be handled. If the animal is injured, specialist help should be sought. The animal should only be taken home if there is no other alternative.

INTERESTING FACTS

Since 2000, the Natural History Museum has run the Animal of the Year campaign. The porpoise, flying squirrel, brown bear, otter, grey wolf, wild boar, badger, beaver, squirrel, and other animals have had the title of Animal of the Year. The Animal of the Year campaign aims to draw attention to the animals found in Latvia and to offer the public the opportunity to learn more about a particular species.

A sculpture of a beaver family has been installed in Ogre. Jelgava has a moose in its coat of arms and a sculpture of this animal in its park.

Bears have their constellations in the sky – the Big Bear and the Little Bear. The lynx also has its own constellation.

Every year (since 2014), Latvia hosts the Stirnu buks race series, which is open to everyone. The trail run has different distances named after animals: Dormouse (1 km race, for children up to the age of 10), Squirrel (4–6 km), Rabbit (10–13 km), Roebuck (18–23 km), Lynx (27–35 km), Wolf (65–70 km).

The popular dance – the foxtrot or the fox step is derived from the characteristic mating dance of a pair of foxes (foxes standing on their hind legs).

One of the best-loved and most popular lullabies is still "Aija žūžu, lāča bērni". In fact, it is not about bears, but people. Another popular song about wild animals is "Ziemas miegs (Winter sleep)" (The rabbit calls the hedgehog in the forest...) with words by Dzidra Rinkule-Zemzare and music by Gunārs Freidenfelds, which describes the hedgehog as a hibernator.

You can watch short videos about Latvian wildlife (<https://www.ligatnesdabastakas.lv/musu-dzivnieki>)

WORDS TO LEARN

Wild, species, family, rodent, predator, artiodactyl, age, horns, claws, hearing, sight, tail, fur, make one's home, live, meet.

VIEGLI UZDEVUMI

Lasi tekstu un virs svītras raksti dzīvnieka nosaukumu! Izmanto attēlus un informāciju iepriekšējās lappusēs!

Kas viņi ir?

Man ir liels spēks. No rudens līdz pavasarim man patīk labi gulēt. Man garšo ogas un medus. Es tāpat kā cilvēki atšķiru krāsas un man patīk peldēties. Es patiesībā neesmu lēns un neveikls. Es varu skriet pat ar ātrumu 50 km/h.
Es esmu _____.

Es dzīvoju ūdenī, bet neēdu zivis. Man ir ļoti, ļoti asi zobi un teicama oža. Es esmu labs inženieris, protu no kokiem un zariem būvēt mājas.
Es esmu _____.

Es dzīvoju alā. Esmu ļoti kārtīgs. Pirms lienu alā, vienmēr noslauku kājas. Esmu ļoti uzmanīgs un man ir laba redze. Galvā man ir melni balti svītrotā cepure.
Es esmu _____.

Esmu Latvijas mežu karalis, jo esmu vislielākais no visiem dzīvniekiem. Man ir smagi ragi, tie sver gandrīz 20 kilogramus.
Es esmu _____.

Esmu ļoti skaists, ausu galos man ir pušķīši. Ziemā man ir biezāks kažoks nekā vasarā. Mani var reti redzēt, jo esmu uzmanīgs, labi dzirdu un parasti slēpjos. Rudenī un ziemā esmu aktīvs. Es varu uzlēkt gandrīz 2 metru augstumā. Es murrāju, šņācu un ņurdu.
Es esmu _____.

Lasi tautas pasaku!

Lapsa māca vilku zvejot

Reiz ziemā kāds vīrs veda uz mājām zivis. Lapsai garšoja zivis un viņa izdomāja: "Gulēšu uz ceļa. Tad vīrs domās, ka esmu beigta." Lapsa nogūlās uz ceļa. Vīrs lapsu ielika ratos un priecājās: "Nu būs manai sievai silta kažoka apkakle!" Vīrs ar lapsu un zivīm brauca tālāk. Bet lapsa svieda zivis ārā no ratiem. Pēc tam arī pati izlēca no ratiem. Tad viņa salasīja zivis un sāka tās ēst.

Vilks gāja garām un prasīja, kur lapsa dabūja zivis. Lapsa stāstīja, ka nozvejoja tās āliņģī upē. Vilks prasīja, lai parāda viņam, kā zvejot. Lapsa veda vilku uz upi un sacīja, lai bāž asti āliņģī. Vilks tā arī darīja. Bāza asti āliņģī un gaidīja.

Te pēkšņi nāca sieva pēc ūdens, ieraudzīja vilku un sāka kliegt. Vilks nobijās un gribēja skriet prom. Bet aste iesalusi ledū. Viņš rāvās prom un norāva asti. Un tā nu vilks skrēja projām – bez astes un bez zivīm. Vilks ļoti dusmojās uz lapsu. Kopš tā laika viņi nav labos draugos.

Atzīmē, kas atbilst pasakai!

- 1. Lapsai garšo zivis. _____
- 2. Lapsa piemānīja vīru. _____
- 3. Lapsa pati nozvejoja zivis. _____
- 4. Vilks neticēja lapsai. _____
- 5. Vilks bija viltīgāks par lapsu. _____
- 6. Vilks nobijās no sievas. _____
- 7. Lapsa un vilks dzīvo draudzīgi. _____

Āliņģis –
caurums ledū.

VIDĒJI GRŪTI UZDEVUMI

Lasi un atzīmē tos apgalvojumus, kas ir patiesi!

Ezis un zaķis – mīti un patiesība

Viena no populārākajām latviešu tautas pasakām ir par diviem ežiem, kuri sacentās ar zaķi skriešanā. Eži apmānīja zaķi un skriešanā uzvarēja. Ežu gudrība uzvarēja zaķa lielību, un par to zaķis katram no ežiem atdeva savas ūsas.

Kādi patiesībā ir šie dzīvnieki? Ezis un zaķis Latvijā ir sastopami gandrīz visur. Cilvēkiem patīk šie dzīvnieki, viņi bieži minēti gan tautasdziesmās, gan pasakās. Ezim patīk dzīvot cilvēku tuvumā, viņš regulāri apmeklē vietas, kur cilvēki viņu baro. Kaut ezis pieder kukaiņēdāju kārtai, viņš neēd tikai kukaiņus. Viņš ēd visu, kam ir gaļas smarža. Ezim patiešām garšo piens, kas gan viņam nav veselīgs. Nepatīss ir stāsts, ka ezis rudenī vāc ābolus un sēnes ziemai, ko transportē uzduktus uz adatām. Ezis no brīža, kad gaisa temperatūra ir zemāka par +10 °C, līdz martam guļ dziļā ziemas miegā. Kāpēc vākt barības krājumus? Vai tad miegā kāds ēd? Eža ķermeni daļēji sedz adatas, kas patiesībā ir smaili mati. Adatas pakāpeniski izkrīt, un to vietā izaug jaunas. Pieaugušam ezim tās ir vidēji 25 līdz 30 mm garas. Kad ezis ir mierīgs, adatas viņa ādā stāv slīpi, bet bailēs no uzbrucējiem ezis saritinās kamolā, un adatas izslejas stāvus. Tomēr adatu kažoks negarantē absolūtu drošību.

Zaķis un ezis slikti redz, taču abiem ir attīstīta dzirde. Eža dzirde sasniedz pat ultraskaņas līmeni. Zaķis spēj grozīt garās ausis kā lokatorus, turklāt katru ausi autonomi. Garās ausis viņam palīdz atvēsināties karstā laikā. Jāatgādina, ka baltie zaķi nav pelēkie zaķi ziemas kažokā. Pelēkais zaķis ir lielākais zaķu dzimtas pārstāvis. Baltie zaķi ir nedaudz mazāki un apaļīgāki, ar īsākām ausīm, kājām un asti. Vasarā baltie zaķi ir brūnākā tonī, bet ziemā – balti. Baltais zaķis galvenokārt dzīvo mežos, bet pelēkais – laukos, pļavās. Viņam patīk arī cilvēku dārzi ar dažādiem gardumiem. Zaķi nerok alas, to dara truši. Tāpat patiesībai neatbilst tas, ka zaķi guļ atvērtām acīm.

- 1. Pasaka par ezi un zaķi stāsta, kāpēc zaķim ir garas ausis. _____
- 2. Ežiem nav vēlams dzert pienu. _____
- 3. Rudenī eži vāc sēnes un ābolus. _____
- 4. Eža adatas ir cieti mati, kas ik pa laikam mainās. _____
- 5. Baltais zaķis patiesībā nekad nav balts, bet visu laiku pelēcīgs. _____
- 6. Pelēkie zaķi ir lielāki par baltajiem zaķiem. _____
- 7. Gan zaķi, gan eži ļoti labi dzird. _____
- 8. Zaķi guļot atstāj vaļā acis, lai būtu drošāk. _____

Noklausies pasaku par zaķi un ezi:
http://www.pasakas.net/pasakas/latviesu-pasakas/latviesu_tautas_pasakas/e/ezis-un-zakis/

Atrodi trūkstošo teksta fragmentu un varēsi izlasīt teiku! Raksti virs svītras teikuma atbilstošo burtu!

Šī teika mums stāsta par to, ____ (1).

Reiz trīs vīri cirtuši mežā malku, ____ (2). Te uzreiz viens no viņiem ieraudzījis kokā sarkanīgu zvēriņu, ____ (3) un pārsteigumā iesaucies: – Vā! . . . Otrs paskatījies uz to pusi un uzsaucis trešajam: – Ve! . . . Trešais tajā mirklī jau pats zvērēnu pamanījis un pārsteigumā iesaucies: – Re! Nu sākuši gudrot, ____ (4) un kādā vārdā saucams. Beidzot nolēmuši dot zvēriņam tādu vārdu, ____ (5). Un šis vārds bija: – Vā-ve-re.

- A kam bijusi skaista, kupla aste,
- B jo tuvojusies ziema un bijis jāgādā kurināmais
- C kāds pirmajā mirklī visiem trim nācis pār lūpām
- D kā radies vāveres vārds
- E kas tas par zvēriņu varētu būt

GRŪTI UZDEVUMI

Lasi tekstu un tā fragmentus! Tekstā virs svītras raksti atbilstošā fragmenta burtu!

Brūnais lācis

Brūnie lāči ir vieni no spēcīgākajiem totēmu dzīvniekiem daudzu tautu kultūrās un vieni no iemīļotākajiem bērnu pasaku, grāmatu un filmu varoņiem. Galvenās īpašības, ____ (1), kā arī mīlestība un pieķeršanās (īpaši starp mātēm un viņu pēcnācējiem).

Lāčumāte tika uzskatīta par pirmmāti – dzīvības devēju. Sakne “Ber”, “Bher”, “Born”, “Burth”, “Bērns” apzīmē līdzīgas nozīmes vārdus arī indoeiropiešu vārdu saimē.

Mūsu senči uzskatīja, ka cilvēks ir cēlies no lāčiem.

Dažās latviešu teikās minēts, ka cilvēka dvēseles kļūstot par lāčiem un vilkiem. Lācim un cilvēkam var piedzimt bērni, piemēram, pasakās ir daudz variantu par lāci, viņa nolauptu sievieti un dēlu (Lāčausi, Lāča dēlu, Lāča Jāni, Krišu u. tml.), ____ (2).

Ļoti spilgti lācis kā totēma dzīvnieks parādās Lāčplēša tēlā. Folklorā tautas varonis ņem spēku no totēma dzīvnieka. Vai nu izšķirīgos brīžos pārvēršoties par šo totēma dzīvnieku, vai savā ķermenī nesot daļu no šī īpašā dzīvnieka. Lāčplēša gadījumā tās bija lāča ausis, ____ (3).

Totēma dzīvniekus senās tautas attēloja arī figūrās. No tām cēlušās iemīļotās rotaļlietas – lāčiši. Kā ļoti stiprs un labs aizgādānis. Šī tradīcija gan nav bijusi tikai latviešiem, ____ (4). Dienvidu tautām šo vietu folklorā ieņem lauva.

Kaut gan lācis var nodarīt postu zemniekiem, tomēr ir drošs palīgs cīņā pret ļaunumu. Tāpēc Latvijā bija iecienīti lāča vadātāji. Lai uzzinātu, ____ (5), tur veduši lāci. Ļaunie gari pazūdot no lāča rūkšanas. Ziemassvētku ķekatu gājienos viena no iemīļotākajām maskām ir lācis. Senie ticējumi parādās arī daiļliteratūras darbos, piemēram, Andreja Upīša stāstā “Sūnu ciema zēni”, kur lācis spēj palīdzēt daudzās nelaimēs. Ja cilvēki sagājuši naidā, ____ (6), un attiecības sakārtojas. Ilgstoši slimojošiem lācis palīdz atveseļoties. Stiprs, labs un svētību nesošs, kā brīnumlīdzeklis gadījumos, kad pārņēmis nespēks un neticība sev, – tāds bija lācis mūsu senčiem.

- A vai māja vai cita vieta nav apburta
- B kas deva varonim spēku
- C kuru dēļ lāči tiek cildināti, ir viņu spēks, varenība, drosme, pašpārliecinātība
- D lācis spēj izrūcināt ļaunumu no viņiem
- E kas manto tēva stiprumu, pat pārspēj to un paveic varoņdarbus
- F bet daudzām ziemeļu tautām, kurām lācis ir meža valdnieks

Totēms – dzīvnieks, augs, dabas parādība, priekšmets, ko uzskata par kādas cilvēku kopas senci.

Uzmini latviešu tautas mīklas! Raksti virs svītras atminējumu!

1. Pelēka mājiņa, divi lodziņi. Dienu nespīd, nakti spīd. _____
2. Mazs, mazs kamoliņš visapkārt adatas. _____
3. Rej kā suns, bet nav suns. _____
4. Pazemes lielskungs melnos samta svārkos, bet lāpsta rokā. _____
5. Brūna kodaļa egles galiņā. _____

Kodaļa – šeit – kaut kas kupls, izspūris.

ATBILDES

VIEGLI UZDEVUMI

Es esmu lācis .	1.	X
Es esmu bebrs .	2.	X
Es esmu lūsis .	6.	X
Es esmu āpsis .		
Es esmu alnis .		

VIDĒJI GRŪTI UZDEVUMI

2.	X	1.	D
4.	X	2.	B
6.	X	3.	A
7.	X	4.	E
		5.	C

GRŪTI UZDEVUMI

1.	C	1.	vilks
2.	E	2.	ezis
3.	B	3.	lapsa
4.	F	4.	kurmis
5.	A	5.	vāvere
6.	D		

IZMANTOTIE MATERIĀLI

Teksti

http://www.pasakas.net/pasakas/latviesu-pasakas/latviesu_tautas_pasakas/e/ezis-un-zakis/

<http://www.ligatnesdabastakas.lv/musu-dzivnieki/>

<http://www.bebruciems.lv/lv/about-beavers-lv/>

<https://jauns.lv/raksts/zinas/158484-kursite-par-mades-navi-lacis-ir-latviesu-speka-avots>

<https://www.vmd.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/medibas/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/skaitli-un-fakti?id=766#jump>

<http://latvijas.daba.lv/dzivnieki/hordainhi/ziidiitajai/>

<http://www.videsvestis.lv/adatainajs-kaimins-ezis/>

<http://www.videsvestis.lv/par-vaveri/>

<http://www.videsvestis.lv/par-bebru-dzivi/>

<https://www.latvijasdaba.lv/ziditaji/canis-lupus-linnaeus-1758/https://rigazoo.lv/lv/dzivnieki/ziditaji/pelekais-vilks>

<http://epupa.valoda.lv/vards/lapsa>

<http://epupa.valoda.lv/vards/vilks>

<http://edruva.lv/laimes-lacis/>

Attēli

<https://www.radio1.lv/lv/Mums-raksta/1/27809/Jekabpiliētis-lasot-meza-zemenes-sastop-laci>

<https://dabasdati.lv/lv/image/ee9oshv1cadr58j7ofiinab82/233571/>

<http://www.528.lv/gada-dzivnieku-pelekais-vilks/>

<https://dabasdati.lv/lv/image/8njv7p7f747crea2i29td9egj2/230147/>

<https://spoki.lv/vesture/Eirazijas-lusis-Latvijas-mezu-lauva/732834>

<https://dabasdati.lv/lv/image/0pk3jpd244plnv6msarqbk5v05/34338/>

<http://www.ligatnesdabastakas.lv/musu-dzivnieki/apsis/>

<https://lat.press.lv/post/par-2020-gada-dzivnieku-izvelets-eirazijas-bebrs/>

<http://www.d-fakti.lv/lv/news/article/11291/>

<http://www.selgasfoto.lv/?level=picture&id=12266>